

УДК: 35.078.3:343.451

КОГУТ Н.Д., кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності НТУУ “КПІ”

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Досліджуються неврегульовані або недостатньо врегульовані правом аспекти щодо правил розповсюдження інформації в суспільстві. Розкриваються питання якості інформації, захисту персональних даних, а також професійної та інших видів таємниці.

Ключові слова: розповсюдження інформації; доступ до інформації; інформація з обмеженим доступом; персональні дані; професійна таємниця.

Аннотация. Исследуются неурегулированные или не в достаточной мере урегулированные аспекты относительно правил распространения информации в обществе. Раскрываются вопросы качества информации, защиты личных данных а также профессиональной и других видов тайны.

Ключевые слова: распространение информации; доступ к информации; информация с ограниченным доступом; личные данные; профессиональная тайна.

Summary. Non-regulated or weakly regulated by law aspects of information spreading in society are investigated. Problems of information quality, personal data protection, professional and other kinds of secrets are disclosed.

Keywords: information spreading; information access; information with limited access; personal data; professional secrets.

Постановка проблеми. У сучасній інформаційній комунікації важливу роль посідає нормативно-правове регулювання інформаційних відносин щодо розповсюдження інформації, доступу до неї та відповідальності за порушення в цій сфері.

Проте, у зв'язку з активним техніко-технологічним розвитком, законодавство не встигає за процесами стосовно, зокрема, розповсюдження інформації за допомогою телекомунікаційних систем, особливо через Інтернет.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розповсюдження інформації та інформаційної безпеки розкривалися в працях таких вчених-правників як О.А. Городов, О.А. Баранов, І.Л. Бачило, Б.А. Кормич, О.В. Кохановська та ін. Значна увагу, на сьогодні, приділяється особливостям притягнення до відповідальності в сфері комп'ютерної (електронної) злочинності, зокрема такими вченими як Н. Ахтирська, В.М. Бутузов, М.С. Вертузаєв та ін. Однак, бракує комплексного дослідження щодо регулювання розповсюдження інформації у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Метою статті є визначення недоліків нормативно-правового врегулювання відносин у сфері розповсюдження інформації та доступу до неї, а також обґрунтування застосування у правовій науці поняття “якість інформації”.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин має ґрунтуватися на принципі узгодження приватних інтересів та інтересів суспільства в цілому. Відповідно до 428 Резолюції Консультативної асамблеї Ради Європи, у разі суперечності між правом на свободу інформації та на повагу до особистого життя, пріоритет має право на повагу до особистого життя [1]. Однак, таке право відповідно до Закону України “Про захист персональних даних” [2] може порушуватися з метою охорони здоров'я, здійснення правосуддя, національної безпеки, а також в прямо передбачених законами випадках в цілях економічного добробуту та забезпечення прав інших осіб.

Відповідно до норм чинного законодавства, зокрема Закону України “Про захист суспільної моралі” [3], крім персональних даних, забороняється розповсюджувати також інформацію, що містить порнографію, а також інформацію, що містить пропаганду національної, релігійної чи расової ворожнечі, насильницького повалення конституційного ладу або територіальної цілісності України, пропагує насилля, наркоманію чи в інший спосіб суперечить суспільній моралі. Слід зазначити, що поняття “суспільної моралі” – це досить оціночне поняття, яке в різних суспільствах може суттєво різнитися (наприклад, нетрадиційна сексуальна орієнтація тощо).

Органом, який покликаний давати оцінку “моральної якості” інформації та продукції, є Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. Однак, вона не має достатніх повноважень владного органу, який міг би накладати адміністративні санкції за розповсюдження інформації та продукції, що суперечить нормам суспільної моралі. Внаслідок цього, діти в Україні постійно піддаються впливу антиморальної інформації через Інтернет і телебачення. З іншого боку, дозвіл певному державному органу приймати рішення щодо допуску окремих кінострічок, програм чи сайтів може призвести до формування цензури.

Виходом з такої ситуації, на наш погляд, є встановлення чітких правил щодо якості інформації (наявності загальних однакових для всіх заборон та відповідальності за їх порушення), а також встановлення державного замовлення та різних державних стимулювань (пільг, дотацій тощо) на виробництво якісної інформаційної продукції, яка б виробляла у суспільства, особливо дітей і молоді, правильні життєві принципи щодо здорового способу життя, сімейних цінностей, патріотизму, альтруїзму, захисту довкілля тощо. З погляду впливу на психіку людини, особливо важливою є візуальна продукція, включаючи фото і – відеопродукцію, яка в наш час, є абсолютно неконтрольованою, і потребує жорстких норм щодо правил візуалізації.

Складним моментом є визначення суб’єкта відповідальності за поширення інформації в Інтернеті, оскільки за чинним законодавством Інтернет-провайдери не є відповідальними за якість інформації, яка розміщується на сайтах, а визначити особу, яка помістила таку інформацію, подекуди, є неможливим. Така інформація може розміщуватися, зокрема, з комп’ютера в Інтернет-клубі, під чужим іменем, або навіть якщо хтось із членів однієї сім’ї розмістив таку інформацію з домашнього комп’ютера, то важко визначити хто саме.

Виходом з цієї ситуації не можуть бути лише юридичні засоби, необхідне впровадження технічних засобів контролю за розміщенням інформації, але не за доступом до вже легально розміщеної інформації. На наш погляд, кожна людина має нести відповідальність за розміщену нею інформацію, втілену в твір власного авторства. Якщо антиморальна інформація розміщується анонімно чи під псевдонімом, що дозволяється нормами інтелектуальної власності, то – логічно, щоб вона могла видалятися відповідними провайдерами, зокрема, на запити громадян, як це має місце в багатьох країнах. Крім того, має існувати відповідальність за надання доступу до інформації чи її розміщення і/або розповсюдження. Надання технічних засобів для розміщення та доступу до інформації, саме по собі, не є підставою для відповідальності за її якість.

Також невирішеним питанням управління інформацією, а надто персональними даними, які можуть міститися, зокрема, в соціальних мережах, є практична неможливість їх абсолютного знищення, оскільки ні органу, відповідального за управління персональними даними в соціальних мережах, ні відповідної технічної можливості наразі немає. При створенні сайтів (придбанні хостингів, присвоєнні доменних імен) немає суворих вимог по наданню документів, які, наприклад, підтверджують статус юридичної

особи та її реквізити тощо. Однак, відповідно до ст. 8 Закону України “Про захист персональних даних” будь-яка особа має право на відкликання своєї згоди на обробку персональних даних та на вимогу щодо їх знищення. Тому, безумовно, відносини з приводу розміщення та управління інформацією, особливо в Інтернеті, мають бути детально врегульовані нормами, як і будь-які інші правовідносини в Інтернеті щодо електронних коштів, віртуального майна, комерційних сайтів і т. д.

Не менш важливими в сфері інформаційного права є питання доступу до певних видів інформації, яка перебуває в складі окремих державних реєстраційних баз, зокрема: 1) інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; 2) інформація з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців тощо. Відповідно до прийнятого Верховною Радою України в першому читанні проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих юридичних осіб та публічних діячів, що отримують вигоду” від 6 жовтня 2014 року [4], доступ до цих державних баз має бути частково відкритим, що надасть всім громадянам України, при сплаті певного державного збору, доступ до інформації про перелік нерухомого майна, що знаходиться у власності державних службовців та їх родичів, а також до інформації щодо структури власності засновників юридичних осіб, зокрема, щодо фізичних осіб – власників істотної частини цих юридичних осіб.

Така інформація, без сумніву, має бути доступною з метою люстраційних процесів та досягнення соціальної справедливості в умовах тіньового розподілу централізованих фондів коштів та відсутності балансу між державними гілками влади.

Нагальна потреба в детінізації коштів виникла також і в світовому співтоваристві. В 1989 році було засновано ФАТФ (Financial Action Task Force on Money Laundering), метою діяльності якої є запобігання відмиванню коштів, отриманих злочинних шляхом та протидії фінансуванню тероризму. Рекомендації ФАТФ є обов’язковими для виконання країнами – членами ООН. Одним із викликів в світовій практиці є питання розкриття інформації про засновників та афілійованих осіб офшорних компаній, які насправді не займаються господарською діяльністю, але кошти в які направляються без оподаткування за, так звані, консультаційні, аутсорсингові послуги та неіснуючі об’єкти права інтелектуальної власності. В свою чергу, Базельський комітет з банківського нагляду розробив ряд правил, якими мають керуватися банки при здійсненні відповідних фінансових операцій, зокрема, це право банків на ідентифікацію своїх клієнтів. Це право банків на інформацію про своїх клієнтів, однак ця інформація є банківською таємницею і може розкриватися лише певним державним органам за наявності відповідного дозволу керівника чи заступника такого органу.

Існують різні види інформації, яка на законних підставах перебуває у віданні певних осіб, отже є професійною інформацією. Такі особи не мають права її розголошувати в силу норм закону (державна, банківська, медична таємниця тощо), договору про нерозголошення конфіденційної інформації (комерційна таємниця), ділової чи медичної етики (стосується психологів, священників та ін.). На жаль, професійна таємниця частково врегульована нормами лише по окремих професіях, зокрема, це лікарська таємниця, таємниця слідчих, суддів, адвокатська таємниця, нотаріальна таємниця, аудиторська таємниця, таємниця усиновлення [5].

Одним із видів інформації, яка не може становити собою будь-який вид таємниці, є екологічна інформація. Після трагедії на ЧАЕС всім стало зрозуміло, що інформація про стан довкілля являє собою базове право громадян на безпеку життя та здоров’я. Однак, для реалізації цього права недостатнім є лише задекларувати безперешкодний доступ до

екологічної інформації. Окремі аспекти цього права потребують встановлення як законодавчих, так і технічних підвалин для їх реалізації. Зокрема, для визначення гранично допустимого вмісту чи концентрації певних речовин, генетично модифікованих організмів тощо потрібні технічно належним чином укомплектовані незалежні лабораторії. Крім того, наприклад, навіть на законодавчому рівні передбачена обов'язковість зазначення лише інгредієнтів харчової продукції, однак не передбачена необхідність зазначення хімічних синтетичних сполук, гербіцидів і пестицидів, які використовувалися при вирощуванні м'ясної чи рослинної продукції, як це має місце в багатьох європейських країнах. Тому, питання доступу до екологічної інформації потребують більш детального організаційно-правового забезпечення.

Найбільш важливою сферою інформаційної безпеки є боротьба з поширенням антидержавницької пропаганди. Зазначена боротьба може бути в достатній мірі ефективно побудована в межах України правовими, технічними та ін. засобами. Все, що стосується паплюження репутації України за межами її кордонів, має вирішуватися виключно дипломатичними важелями та перерозподілом сфер міжнародного впливу.

Висновки.

Підсумовуючи дослідження, треба відзначити, що найбільш необхідними в сфері правового регулювання інформаційної безпеки та правил розповсюдження інформації є врегулювання правовідносин в Інтернеті; встановлення чітких суб'єктів відповідальності та санкцій за конкретні правопорушення в цій сфері; забезпечення доступу громадськості до деяких державних реєстраційних баз; встановлення чітких критеріїв інформаційної продукції, що суперечить нормам суспільної моралі та відповідальності за порушення в цій сфері; врегулювання складових екологічної інформації та впровадження організаційної і технічної можливості доступу до неї, а також формування незалежної судової гілки влади, що надасть можливість захистити правомочних осіб та притягнути до відповідальності винних.

Крім того, на наш погляд, необхідно законодавчо встановити певні критерії щодо якості інформації, яка може розповсюджуватися через Інтернет і телебачення, оскільки це загальнодоступні (публічні) мережі інформації, що накладає на них підвищений рівень відповідальності за формування суспільної моралі та життєвих устоїв суспільства. Як продукти – харчування організму, так інформація – “харчування” для мозку, одне і інше має відповідати мінімальним показникам придатності для таких цілей.

Тематикою для подальших досліджень є розроблення нормативно-правових критеріїв категорії “якість інформації” та порядку їх впровадження.

Використана література

1. Бачило І.Л. Інформаційне право / І.Л. Бачило, В.Н. Лопатин, М.А. Федоров – СПб. : Юридичний центр Прес, 2001. – С. 274.
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
3. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.03 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004 – № 14. – Ст. 192.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих юридичних осіб та публічних діячів, що отримують вигоду : проект Закону України від 06.10.14 р. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3Y200B.html
5. Виноградова Г. Професійна таємниця в міжнародно-правових джерелах : окремі питання регулювання та використання досвіду в законодавстві України // Юридичний журнал. – 2006. – № 4.